

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

22 octombrie 2013 *

„Trimitere preliminară — Libera circulație a capitalurilor — Articolul 63 TFUE — Regimuri de proprietate — Articolul 345 TFUE — Gestionarea rețelelor de distribuție de energie electrică sau de gaz — Interdicție de privatizare — Interdicție privind legăturile cu întreprinderi care produc, furnizează sau comercializează energie electrică sau gaz — Interdicție privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei”

În cauzele conexate C-105/12-C-107/12,

având ca obiect cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Hoge Raad der Nederlanden (Țările de Jos), prin deciziile din 24 februarie 2012, primite de Curte la 29 februarie 2012, în procedurile

Staat der Nederlanden

împotriva

Essent NV (C-105/12),

Essent Nederland BV (C-105/12),

Eneco Holding NV (C-106/12),

Delta NV (C-107/12),

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte, doamna R. Silva de Lapuerta și domnii M. Ilešič, L. Bay Larsen și M. Safjan, președinți de cameră, domnii A. Rosas, J. Malenovský, U. Lõhmus, E. Levits, A. Ó Caoimh, A. Arabadjiev (raportor) și D. Šváby și doamnele M. Berger și A. Prechal, judecători,

avocat general: domnul N. Jääskinen,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 14 ianuarie 2013,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Essent NV și Essent Nederland BV, de W. Knibbeler și A. Pliego Selie, advocaten;

* Limba de procedură: neerlandeza.

- pentru Eneco Holding NV, de C. Kroes, avocat;
- pentru Delta NV, de T. Ottervanger și de P. Glazener, avocaten;
- pentru guvernul olandez, de C. Wissels și de J. Langer, în calitate de agenți;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek și de T. Müller, în calitate de agenți;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna și de M. Szpunar, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de E. Montaguti, de S. Noë și de T. van Rijn, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 aprilie 2013,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolelor 63 TFUE și 345 TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între, pe de o parte, Staat der Nederlanden și, pe de altă parte, Essent NV, Essent Nederland BV, Eneco Holding NV și Delta NV, societăți care își desfășoară activitatea, printre altele, în domeniul producerii, furnizării, precum și comercializării energiei electrice și gazului pe teritoriul olandez (denumite în continuare, împreună, „Essent și alții”), litigiu având ca obiect compatibilitatea cu dreptul Uniunii a unei legislații naționale care interzice, în primul rând, vânzarea acțiunilor deținute la operatorii de rețele de distribuție de energie electrică și de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez unor investitori privați (în continuare „interdicția de privatizare”), în al doilea rând, legăturile de proprietate sau de control între, pe de o parte, societăți care fac parte dintr-un grup căruia îi aparține un operator al unor asemenea rețele de distribuție și, pe de altă parte, societăți care fac parte dintr-un grup căruia îi aparține o întreprindere care produce, furnizează sau comercializează energie electrică sau gaz pe teritoriul olandez (în continuare „interdicția de apartenență la grup”) și, în al treilea rând, îndeplinirea de către un asemenea operator și de către grupul din care acesta face parte a unor operațiuni sau activități care ar putea deservi interesul gestionării rețelei vizate (în continuare „interdicția privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei”).

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2003/54/CE

- 3 Potrivit considerentelor (4)-(8), (10) și (23) ale Directivei 2003/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de abrogare a Directivei 96/92/CE (JO L 176, p. 37, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 61):

„(4) Libertățile pe care [Tratatul CE] le garantează cetățenilor europeni – libera circulație a mărfurilor, libertatea de a presta servicii și libertatea de stabilire – pot fi efective numai în cadrul unei piețe deschise în totalitate, care permite tuturor consumatorilor să își aleagă liber furnizorii și tuturor furnizorilor să își livreze liber produsele clienților.

- (5) Principalele obstacole în calea realizării unei piețe interne pe deplin operaționale și concurențiale se referă, printre altele, la problemele de acces la rețea, problemele de tarifare și gradele diferite de deschidere a piețelor între statele membre.
- (6) Pentru o bună funcționare a concurenței, accesul la rețea trebuie să fie nediscriminatoriu, transparent și bazat pe prețuri stabilite în mod echitabil.
- (7) Pentru realizarea pieței interne a energiei electrice, accesul nediscriminatoriu la rețea al operatorului de rețea de transport sau de distribuție este de o importanță capitală. Un operator de rețea de transport sau de distribuție poate cuprinde una sau mai multe întreprinderi.
- (8) În vederea asigurării unui acces eficient și nediscriminatoriu la rețea, este necesar ca rețelele de transport și de distribuție să fie exploatate prin intermediul unor entități distincte din punct de vedere juridic, în care există întreprinderi integrate pe verticală. Comisia [Europeană] ar trebui să evalueze măsurile cu efect echivalent, elaborate de către statele membre în vederea realizării acestui obiectiv, și, după caz, să prezinte propuneri pentru modificarea prezentei directive. De asemenea, este necesar ca operatorii de rețele de transport și de distribuție să aibă drepturi efective de luare a deciziei în privința activelor necesare pentru întreținerea, exploatarea și dezvoltarea rețelelor, atunci când activele în cauză sunt deținute și exploatate de către întreprinderi integrate pe verticală.

Este necesară garantarea independenței operatorilor de rețele de distribuție și a operatorilor de rețele de transport, în special în ceea ce privește interesele producătorilor și furnizorilor. Prin urmare, trebuie instituite structuri de gestionare independente între operatorii de rețele de distribuție și operatorii de rețele de transport și orice întreprindere de producție/furnizare.

Este, cu toate acestea, important să se facă distincția între această separare juridică și decuplarea proprietății. Separarea juridică nu implică schimbarea proprietății asupra activelor și nimic nu împiedică aplicarea unor condiții de încadrare în muncă similare sau identice în ansamblul întreprinderilor integrate pe verticală. Cu toate acestea, este necesar să se asigure un proces decizional nediscriminatoriu prin măsuri organizatorice care se referă la independența factorilor de decizie responsabili.

[...]

- (10) Deși prezenta directivă nu se ocupă de problemele de proprietate, se amintește faptul că, în cazul unei întreprinderi cu activitate de transport sau distribuție care este separată în forma sa juridică de întreprinderile care desfășoară activități de producție și/sau furnizare, întreprinderea care deține infrastructura poate fi desemnată operator de rețea.

[...]

- (23) În interesul securității aprovizionării, este necesar să se monitorizeze echilibrul dintre cerere și ofertă în diversele state membre și să se întocmească un raport privind situația la nivel comunitar, luându-se în considerare capacitatea de interconectare între zone. [...] Întreținerea și construirea infrastructurilor de rețea necesare, inclusiv a capacității de interconectare și a producției descentralizate de energie electrică, constituie elemente importante pentru asigurarea unei aprovizionări stabile cu energie electrică.”

- 4 Articolul 15 din această directivă, intitulat „Separarea juridică a operatorilor de rețele de distribuție”, prevedea în special:

„(1) Atunci când operatorul rețelei de distribuție face parte dintr-o întreprindere integrată pe verticală, el trebuie să fie independent față de alte activități nelegate de distribuție, cel puțin în ceea ce privește forma sa juridică, organizarea și procesul decizional. Aceste norme nu creează obligația de a separa proprietatea activelor operatorului de rețele de distribuție de întreprinderea integrată pe verticală.

(2) În plus față de cerințele de la alineatul (1), atunci când operatorul de rețele de distribuție face parte dintr-o întreprindere integrată pe verticală, acesta este independent de celelalte activități nelegate de distribuție, în ceea ce privește organizarea și procesul decizional. Pentru a asigura această independență, se aplică următoarele criterii minime:

- (a) persoanele răspunzătoare de gestionarea operatorului de rețele de distribuție nu pot face parte din structurile întreprinderii de energie electrică integrate, care răspund, direct sau indirect, de gestionarea cotidiană a activităților de producere, distribuție și furnizare a energiei electrice;
- (b) trebuie luate măsurile adecvate pentru a asigura faptul că interesele profesionale ale persoanelor răspunzătoare de gestionarea operatorului de rețele de distribuție sunt luate în considerare astfel încât să se asigure posibilitatea acestora de a acționa independent;
- (c) operatorul de rețele de distribuție are competențe efective de luare a deciziilor, independent de întreprinderea de energie electrică integrată, în ceea ce privește elementele de active necesare pentru exploatarea, întreținerea sau dezvoltarea rețelei. Acest fapt nu ar trebui să împiedice existența unor mecanisme de coordonare corespunzătoare, care să asigure protejarea drepturilor de supraveghere economică și de gestionare ale societății-mamă, în privința rentabilității activelor unei filiale, reglementate indirect în conformitate cu articolul 23 alineatul (2). În special, prezenta dispoziție permite societății-mamă să aprobe planul financiar anual sau orice instrument echivalent al operatorului rețelei de distribuție și să stabilească limitele globale ale nivelului de îndatorare a filialei sale. În schimb, aceasta nu permite societății-mamă să dea instrucțiuni privind operațiunile zilnice, nici în ceea ce privește deciziile individuale referitoare la construirea sau modernizarea liniilor de distribuție, care nu depășesc limitele stabilite de planul financiar aprobat sau de oricare alt instrument echivalent;
- (d) operatorul de rețea de distribuție stabilește un program de conformitate, care să conțină măsurile luate pentru a garanta excluderea comportamentului discriminatoriu și asigură monitorizarea corespunzătoare a respectării acestuia. [...]

[...]”

Directiva 2003/55/CE

- 5 Considerentele (4), (6) și (7) ale Directivei 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 98/30/CE (JO L 176, p. 57, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 80) erau formulate în termeni care corespundeau celor ai considerentelor (4), (5) și (6) ale Directivei 2003/54. Textul considerentelor (8) și (23) ale Directivei 2003/55 corespundea, *mutatis mutandis*, celui al considerentelor (7) și (23) ale Directivei 2003/54.

6 Potrivit considerentelor (9) și (10) ale Directivei 2003/55:

- „(9) În cazul unei întreprinderi de gaze naturale care desfășoară activități de transport, distribuție, depozitare sau gaze naturale lichefiate (GNL) și care este distinctă, în ceea ce privește forma sa juridică, de întreprinderile care desfășoară activități de producție și/sau furnizare, operatorul desemnat al rețelei poate fi întreprinderea care deține infrastructura.
- (10) Pentru a se asigura accesul eficient și nediscriminatoriu la rețea, este oportun ca rețelele de transport și distribuție să fie exploatate de entități distincte din punct de vedere juridic atunci când întreprinderile sunt integrate pe verticală. Comisia ar trebui să evalueze măsurile cu efect echivalent, elaborate de statele membre pentru a realiza acest obiectiv și, după caz, să înainteze propuneri de modificare a prezentei directive.

De asemenea, este oportun ca operatorii rețelelor de transport și distribuție să aibă drepturi efective de luare a deciziilor pentru activele care trebuie întreținute și exploatate și să dezvolte rețele atunci când activele respective sunt deținute și exploatate de întreprinderi integrate pe verticală.

Este important, cu toate acestea, să se facă distincția între această separare juridică și separarea dreptului de proprietate. Separarea juridică nu implică nicio modificare a proprietății activelor și nimic nu împiedică aplicarea unor condiții de încadrare în muncă similare sau identice în toate întreprinderile cu integrare pe verticală. Cu toate acestea, ar trebui asigurat un proces nediscriminatoriu de luare a deciziilor prin măsuri organizatorice privind independența factorilor de decizie responsabili.”

7 Articolul 13 din această directivă, intitulat „Separarea juridică a operatorilor rețelei de distribuție”, era, *mutatis mutandis*, identic cu articolul 15 din Directiva 2003/54.

Directiva 2009/72/CE

8 În considerentele (3), (4), (7), (9)-(12), (15), (16), (21), (25), (26) și (44) ale Directivei 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE (JO L 211, p. 55, Ediție specială, 12/vol. 4 p. 29) se precizează următoarele:

- „(3) Libertățile pe care tratatul le garantează cetățenilor Uniunii – printre altele, libera circulație a mărfurilor, libertatea de stabilire și libertatea de a presta servicii – pot fi efective numai în cadrul unei piețe deschise în totalitate, care permite tuturor consumatorilor să își aleagă liber furnizorii și tuturor furnizorilor să își livreze liber produsele clienților.
- (4) Cu toate acestea, în prezent, există obstacole în calea vânzării de energie electrică în condiții de egalitate, fără discriminare sau vreun dezavantaj în cadrul [Uniunii]. În special, nu există încă în fiecare stat membru un acces nediscriminatoriu la rețea și nici niveluri de supraveghere exercitate de autoritățile de reglementare similare din punctul de vedere al eficacității.

[...]

- (7) Comunicarea Comisiei din 10 ianuarie 2007 intitulată «O politică energetică pentru Europa» a subliniat importanța finalizării pieței interne a energiei electrice și a creării unor condiții de concurență echitabile pentru toate întreprinderile din domeniul energiei electrice stabilite în [Uniune]. Comunicările Comisiei din 10 ianuarie 2007 intitulate: «Perspectivele pentru piața internă a gazelor naturale și a energiei electrice» și «Anchetă efectuată în temeiul articolului 17

din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 în sectoarele europene ale gazelor naturale și energiei electrice (raport final)» au demonstrat că normele și măsurile actuale nu asigură cadrul necesar în vederea îndeplinirii obiectivului de a realiza o piață internă funcțională.

[...]

- (9) Fără o separare efectivă a rețelelor de activitățile de producere și de furnizare («separare efectivă»), există riscul inerent al discriminării, nu doar în ceea ce privește exploatarea rețelei, ci și în privința stimulării întreprinderilor integrate vertical de a investi în mod corespunzător în propriile rețele.
- (10) Normele privind separarea juridică și funcțională, prevăzute în Directiva 2003/54/CE, nu au condus, cu toate acestea, la separarea efectivă a operatorilor de transport și de sistem. Astfel, în cadrul reuniunii din 8 și 9 martie 2007, Consiliul European a invitat Comisia să elaboreze propuneri legislative în vederea «separării efective a activităților de furnizare și producere de activitățile legate de exploatarea rețelelor».
- (11) Separarea efectivă poate fi asigurată doar prin eliminarea stimulării întreprinderilor integrate vertical de a exercita o discriminare asupra concurenților în ceea ce privește accesul la rețea și investițiile. Separarea proprietății, care implică desemnarea proprietarului rețelei ca operator de sistem și independența sa față de orice interese legate de furnizare și producere, reprezintă cu certitudine o modalitate eficace și sigură de soluționare a conflictului de interese inerent și de a garanta siguranța alimentării. Din acest motiv, în rezoluția sa din 10 iulie 2007 referitoare la perspectivele privind piețele interne ale gazelor naturale și ale energiei electrice [JO 2008, C 175 E, p. 206], Parlamentul European a considerat separarea proprietății la nivelul transportului ca fiind instrumentul cel mai eficient de promovare a investițiilor în infrastructură, într-un mod nediscriminatoriu, precum și a unui acces echitabil la rețea pentru noii intrați pe piață și a transparenței pieței. În cadrul separării proprietății, statelor membre ar trebui să li se solicite să garanteze că aceeași persoană sau aceleași persoane nu au dreptul de a exercita controlul asupra unei întreprinderi de producție sau de furnizare și, în același timp, de a exercita controlul sau vreun drept asupra unui operator de transport și de sistem sau asupra vreunui sistem de transport. În mod reciproc, controlul asupra unui sistem de transport sau unui operator de transport și de sistem ar trebui să excludă posibilitatea exercitării controlului sau a unui drept asupra unei întreprinderi de producție sau de furnizare. Respectând aceste limite, o întreprindere de producție sau de furnizare ar trebui să poată avea un pachet minoritar de acțiuni în cadrul unui operator de transport și de sistem sau al unui sistem de transport.
- (12) Orice sistem de separare ar trebui să reușească să elimine orice conflict de interese între producători, furnizori și operatorii de transport și de sistem în vederea creării de stimulente pentru investițiile necesare și a garantării accesului noilor operatori pe piață pe baza unui regim de reglementare transparent și eficient și nu ar trebui să creeze un regim de reglementare excesiv de oneros pentru autoritățile de reglementare naționale.

[...]

- (15) În cadrul separării proprietății, în vederea garantării independenței depline a activităților de exploatare a rețelelor de interesele legate de producere și de furnizare și în scopul împiedicării schimburilor de informații confidențiale, aceeași persoană nu ar trebui să fie simultan membru în consiliul de administrație al unui operator de transport și de sistem sau al unui sistem de transport și în cel al unei întreprinderi care desfășoară oricare dintre activitățile de producere sau de furnizare. Din același motiv, aceeași persoană nu ar trebui să fie abilitată să numească membri în consiliile de administrație ale unui operator de transport și de sistem sau ale unui sistem de transport și să exercite controlul sau orice drept asupra unei întreprinderi de producție sau de furnizare.

- (16) Înființarea de operatori de sistem sau de operatori de transport independenți față de orice interese legate de furnizare și producere ar trebui să permită întreprinderilor integrate vertical să își mențină dreptul de proprietate asupra activelor rețelei, asigurând, în același timp, o separare efectivă a intereselor, cu condiția ca respectivul operator de sistem independent sau respectivul operator de transport independent să desfășoare toate activitățile specifice unui operator de sistem și cu condiția punerii în aplicare a unor reglementări detaliate și a unor mecanisme ample de supraveghere exercitată de autoritățile de reglementare.

[...]

- (21) Un stat membru are dreptul să opteze pentru separarea deplină a proprietății pe teritoriul său. În cazul în care statul membru și-a exercitat un astfel de drept, o întreprindere nu are dreptul să înființeze un operator de sistem independent sau un operator de transport independent. În plus, întreprinderile care desfășoară oricare dintre activitățile de producere sau de furnizare nu pot, direct sau indirect, să exercite controlul sau vreun drept asupra unui operator de transport și de sistem dintr-un stat membru care a optat pentru separarea juridică deplină a proprietății.

[...]

- (25) Siguranța alimentării cu energie electrică reprezintă un element esențial pentru siguranța publică și este, prin urmare, indisolubil legată de funcționarea eficientă a pieței interne a energiei electrice și de integrarea piețelor izolate ale energiei electrice din statele membre. [...]

- (26) Accesul nediscriminatoriu la rețelele de distribuție determină accesul la clienți la nivelul pieței cu amănuntul. Aspectele care pot implica discriminare în ceea ce privește accesul terților și investițiile sunt, cu toate acestea, mai puțin semnificative la nivelul distribuției decât la nivelul transportului, întrucât congestia la nivelul transportului și influența intereselor legate de producere sau furnizare sunt, în general, mai semnificative decât la nivelul distribuției. În plus, separarea juridică și funcțională a operatorilor de distribuție a devenit, în temeiul Directivei 2003/54/CE, obligatorie doar cu începere de la 1 iulie 2007, iar efectele sale asupra pieței interne a energiei electrice trebuie încă evaluate. Normele privind separarea juridică și funcțională în vigoare în prezent pot duce la o separare efectivă, cu condiția ca acestea să fie definite mai clar, să fie puse în aplicare în mod corespunzător și să fie monitorizate îndeaproape. Pentru asigurarea unor condiții de concurență echitabile la nivelul pieței cu amănuntul, activitățile operatorilor de distribuție ar trebui, prin urmare, monitorizate, în scopul de a împiedica acești operatori să profite de integrarea lor verticală în ceea ce privește poziția lor concurențială pe piață, în special în raport cu clienții casnici și cu clienții mici necasnici.

[...]

- (44) În interesul siguranței alimentării, este necesar să se monitorizeze echilibrul dintre cerere și ofertă în fiecare stat membru și să se întocmească un raport privind situația la nivel comunitar, luându-se în considerare capacitatea de interconexiune între zone. [...] Întreținerea și construirea infrastructurii necesare a rețelelor, inclusiv a capacității de interconexiune și a producerii descentralizate de energie electrică, constituie elemente importante pentru asigurarea stabilității alimentării cu energie electrică.”

- 9 Articolul 9 din Directiva 2009/72 privește „[s]epararea sistemelor de transport și a operatorilor de transport și de sistem”, iar articolul 14 din aceasta, „[s]epararea proprietarilor de sisteme de transport”. Articolele 18 și 19 din această directivă urmăresc, potrivit titlurilor lor, asigurarea „[i]ndependenței operatorului de transport și de sistem” și, respectiv, a „[i]ndependenței personalului și a conducerii operatorului de transport și de sistem”.

- 10 Potrivit articolului 26 alineatele (1)-(3) din directiva menționată, intitulat „Separarea operatorilor de distribuție”:

„(1) În cazul în care face parte dintr-o întreprindere integrată vertical, operatorul de distribuție este independent, cel puțin în ceea ce privește forma sa juridică, organizarea și procesul decizional, față de alte activități care nu au legătură cu distribuția. Normele respective nu creează obligația de a separa proprietatea activelor sistemului de distribuție de întreprinderea integrată vertical.

(2) Pe lângă cerințele prevăzute la alineatul (1), în cazul în care operatorul de distribuție face parte dintr-o întreprindere integrată vertical, acesta este independent, în ceea ce privește organizarea și procesul decizional, de celelalte activități care nu au legătură cu distribuția. Pentru a asigura această independență, se aplică următoarele criterii minime:

- (a) persoanele cu funcție de conducere ale unui operator de distribuție nu pot face parte din structurile întreprinderii integrate din domeniul energiei electrice, care răspunde, direct sau indirect, de gestionarea zilnică a activităților de producere, distribuție și furnizare a energiei electrice;
- (b) trebuie luate măsurile corespunzătoare pentru a asigura faptul că interesele profesionale ale persoanelor cu funcție de conducere ale operatorului de distribuție sunt luate în considerare astfel încât aceste persoane să aibă posibilitatea de a acționa independent;
- (c) operatorul de distribuție trebuie să aibă competențe efective de luare a deciziilor, independent de întreprinderea integrată din domeniul energiei electrice, în ceea ce privește elementele de active necesare pentru exploatarea, întreținerea sau dezvoltarea rețelei. Pentru a îndeplini aceste atribuții, operatorul de distribuție are la dispoziție resursele necesare, inclusiv resursele umane, tehnice, fizice și financiare. Aceasta nu ar trebui să împiedice existența unor mecanisme de coordonare adecvate prin care să se asigure că sunt protejate drepturile societății-mamă de supraveghere economică și cele de supraveghere a gestionării, în ceea ce privește rentabilitatea activelor unei filiale, reglementate indirect în conformitate cu articolul 37 alineatul (6). În special, această prevedere permite societății-mamă să aprobe planul financiar anual sau orice instrument echivalent al operatorului de distribuție și să stabilească limitele generale ale nivelului de îndatorare a filialei sale. În schimb, această prevedere nu permite societății-mamă să dea instrucțiuni cu privire la exploatarea zilnică, nici cu privire la deciziile individuale referitoare la construirea sau modernizarea liniilor electrice de distribuție, care nu depășesc condițiile stabilite în planul financiar aprobat sau în oricare alt instrument echivalent; precum și
- (d) operatorul de distribuție trebuie să stabilească un program de conformitate, care conține măsurile luate pentru a garanta excluderea practicilor discriminatorii, și asigură monitorizarea adecvată a respectării acestui program. [...]

(3) În cazul în care operatorul de distribuție face parte dintr-o întreprindere integrată vertical, statele membre se asigură că activitățile respectivului operator sunt monitorizate de autoritățile de reglementare sau alte organe competente, astfel încât acesta să nu poată profita de pe urma integrării sale verticale pentru a denatura concurența. În special, operatorii de distribuție integrați vertical nu trebuie, în activitățile lor de comunicare și de publicitate, să creeze confuzie cu privire la identitatea separată a sucursalei furnizoare din cadrul întreprinderii integrate vertical.”

- 11 Conform articolului 49 alineatul (1) primul paragraf din aceeași directivă, termenul pentru transpunerea acesteia expira la 3 martie 2011.

Directiva 2009/73/CE

- 12 Considerentele (3), (5), (6), (8), (9), (12), (13) și (18) ale Directivei 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE (JO L 211, p. 94, rectificare în JO 2011, L 60, p. 23) sunt redactate în termeni care corespund cu cei ai considerentelor (3), (7), (9), (11), (12), (15), (16) și (21) ale Directivei 2009/72. Considerentele (4), (7), (22), (25) și (40) ale Directivei 2009/73 corespund, *mutatis mutandis*, considerentelor (4), (10), (25), (26) și (44) ale Directivei 2003/72.
- 13 Articolul 9 din Directiva 2009/73 reglementează „[s]epararea sistemelor de transport și a operatorilor de transport și de sistem”, iar articolul 15 din aceasta, „[s]epararea proprietarilor de sistem de transport de operatorii de înmagazinare”. Articolele 18 și 19 din această directivă urmăresc, potrivit titlurilor lor, asigurarea „[i]ndependenței operatorului de transport și de sistem” și, respectiv, a „[i]ndependenței personalului și a conducerii operatorului de transport și de sistem”.
- 14 Articolul 26 alineatele (1)-(3) din directiva menționată, intitulat „Separarea operatorilor de distribuție”, este, *mutatis mutandis*, identic cu articolul 26 alineatele (1)-(3) din Directiva 2009/72.
- 15 Conform articolului 54 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2009/73, termenul pentru transpunerea acesteia expira la 3 martie 2011.

Dreptul olandez

Interdicția de privatizare

- 16 Din cererile de decizii preliminare reiese că, la momentul faptelor care au generat litigiile principale, interdicția de privatizare rezulta din coroborarea, pe de o parte, a articolului 93 din Legea de reglementare în domeniul producerii, furnizării și transportului energiei electrice (Legea din 1998 privind energia electrică) [Wet houdende regels met betrekking tot de productie, het transport en de levering van elektriciteit (Elektriciteitswet 1998)] din 2 iulie 1998 (*Staatsblad* 1998, nr. 427, denumită în continuare „Legea privind energia electrică”) și/sau a articolului 85 din Legea privind reglementarea transportului și a furnizării de gaz (Legea privind gazul) [Wet houdende regels omtrent het transport en de levering van gas (Gaswet)] din 22 iunie 2000 (*Staatsblad* 2000, nr. 305, denumită în continuare „Legea privind gazul”) cu, pe de altă parte, Regulamentul privind normele referitoare la acordarea autorizației privind modificările având ca obiect drepturile aferente acțiunilor la un operator de rețea astfel cum se vizează în Legea din 1998 privind energia electrică și în Legea privind gazul (Regulamentul privind acțiunile la operatorii de rețea) [Besluit houdende regels omtrent het verlenen van instemming met wijzigingen ten aanzien van rechten op aandelen in een netbeheerder als bedoeld in de Elektriciteitswet 1998 en in de Gaswet (Besluit aandelen netbeheerders)] din 9 februarie 2008 (*Staatsblad* 2008, nr. 62, denumit în continuare „Regulamentul din 2008”), care a fost adoptat în temeiul articolului 93 alineatul 4 din Legea privind energia electrică și al articolului 85 alineatul 4 din Legea privind gazul.
- 17 Potrivit articolului 93 alineatul 2 din Legea privind energia electrică și articolului 85 alineatul 2 din Legea privind gazul, transferul acțiunilor deținute la un operator de rețea era condiționat de consimțământul ministrului economiei. Conform articolelor 1 și 3 din Regulamentul din 2008, acest consimțământ trebuia refuzat în cazul în care un asemenea transfer avea drept consecință faptul că acțiunile deveneau proprietatea unor persoane care nu erau statul olandez, provinciile sale sau comunele sale (denumite în continuare, împreună, „autoritățile”) ori a anumitor persoane juridice printre care figurau Essent și alții, ale căror acțiuni erau deținute în totalitate, direct sau indirect, de autoritățile respective.

Interdicția de apartenență la grup

18 Ca și interdicția de privatizare, interdicția de apartenență la grup a fost introdusă în legislația olandeză prin Legea de modificare a Legii privind energia electrică și a Legii privind gazul în ceea ce privește modalitățile unei gestiuni independente a rețelelor (Legea privind gestionarea independentă a rețelelor) [Wet tot wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en van de Gaswet in verband met nadere regels omtrent een onafhankelijk netbeheer (Wet onafhankelijk netbeheer)] din 23 noiembrie 2006 (*Staatsblad* 2006, nr. 614, denumită în continuare „Legea privind gestionarea independentă a rețelelor”), la articolul 10b alineatul 1 din Legea privind energia electrică și la articolul 2c alineatul 1 din Legea privind gazul. Legea privind gestionarea independentă a rețelelor a modificat, în special, dispozițiile naționale care fuseseră adoptate pentru a pune în aplicare Directivele 2003/54 și 2003/55 (denumite în continuare, împreună, „Directivele din 2003”).

19 Conform articolului 10b alineatele 1-3 din Legea privind energia electrică:

„1. Un operator de rețea nu face parte dintr-un grup în sensul articolului 24b din cartea a doua a Codului Civil căruia îi aparține de asemenea o persoană juridică ori o societate care produce, furnizează sau comercializează energie electrică în Țările de Jos.

2. Persoanele juridice și societățile care fac parte dintr-un grup în sensul articolului 24b din cartea a doua a Codului Civil căruia îi aparține de asemenea o persoană juridică ori o societate care produce, furnizează sau comercializează energie electrică în Țările de Jos nu deține nicio acțiune la un operator de rețea sau la o persoană juridică ce aparține unui grup din care face de asemenea parte un operator de rețea și nu achiziționează nicio participație într-o societate care face parte dintr-un grup căruia îi aparține de asemenea un operator de rețea.

3. Un operator de rețea și societățile grupului în sensul articolului 24b din cartea a doua a Codului civil referitoare la operatorii de rețea:

- a. nu dețin nicio acțiune la o persoană juridică care produce, furnizează sau comercializează energie electrică în Țările de Jos ori la o persoană juridică care face parte dintr-un grup căruia îi aparține de asemenea o persoană juridică care produce, furnizează sau comercializează energie electrică în Țările de Jos;
- b. nu achiziționează nicio participație la o societate care produce, furnizează sau comercializează energie electrică în Țările de Jos ori la o societate care face parte dintr-un grup căruia îi aparține de asemenea o persoană juridică care produce, furnizează sau comercializează energie electrică în Țările de Jos.”

Interdicția privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei

20 Interdicția privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei, introdusă de asemenea în ordinea juridică olandeză prin Legea privind gestionarea independentă a rețelelor, era prevăzută la articolul 17 alineatele 2 și 3 din Legea privind energia electrică și la articolul 10b alineatele 2 și 3 din Legea privind gazul. Potrivit acestor dispoziții legale:

„2. Dacă un operator de rețea care nu este operatorul rețelei naționale de înaltă tensiune face parte dintr-un grup în sensul articolului 24b din cartea a doua a Codului civil, acest grup nu este autorizat să efectueze operațiuni sau activități care ar putea să nu servească interesul gestionării rețelei respective.

3. Prin operațiuni și activități în sensul alineatului 2 se înțelege în orice caz:

- a. operațiunile și activitățile care nu au nicio legătură cu echipamente de infrastructură sau cu activități conexe;
- b. concesionarea, de către operatorul de rețea, a unor garanții pentru finanțarea unor activități ale persoanelor juridice sau ale societăților care aparțin grupului și
- c. situația în care operatorul de rețea se constituie garant pentru datoriile ale persoanelor juridice sau ale societăților care aparțin grupului,

cu excepția cazului în care operatorul de rețea furnizează garanții sau se constituie garant pentru datorii:

- 1°. în scopul unor operațiuni sau activități pe care le-ar putea realiza însuși operatorul de rețea;
- 2°. pentru alte motive legate de gestionarea rețelei ori
- 3°. pentru a îndeplini condițiile legate de aplicarea dispozițiilor legale.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 21 Cu ocazia adoptării Legii privind gestionarea independentă a rețelelor, care a introdus interdicția de apartenență la grup și cea privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei în Legea privind energia electrică și în Legea privind gazul, Essent și alții erau întreprinderi integrate vertical, care își desfășurau activitatea atât în domeniul producerii, furnizării și/sau comercializării energiei electrice și/sau ale gazului pe teritoriul olandez, cât și în domeniul gestionării și exploatării rețelelor de distribuție de energie electrică sau de gaz pe același teritoriu.
- 22 În urma adoptării Legii privind gestionarea independentă a rețelelor care prevede, printre altele, interdicția de apartenență la grup, Essent NV a fost divizată, la 1 iulie 2009, în două societăți distincte, și anume, pe de o parte, Enexis Holding NV, al cărei obiect de activitate îl constituie gestionarea unei rețele de distribuție de gaz și de energie electrică pe teritoriul olandez și ale cărei acțiuni sunt deținute, în totalitate, de autorități, și, pe de altă parte, Essent NV, al cărei obiect de activitate este producția, furnizarea și comercializarea energiei electrice și a gazului. Această din urmă societate a fost cumpărată de filiala unui grup german specializat în sectorul energiei, RWE AG. Eneco Holding NV și Delta NV nu au fost divizate, ci și-au desemnat filialele, Stedin Netbeheer BV și, respectiv, Delta Netwerkbetrijf BV drept operatorii rețelelor lor de distribuție pe același teritoriu.
- 23 Essent și alții au solicitat Rechtbank Den Haag, prin trei acțiuni separate, să constate că dispozițiile naționale care conțin interdicția de apartenență la grup și pe cea privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei sunt incompatibile, în special, cu articolul 63 TFUE și că trebuie, prin urmare, să rămână neaplicate.
- 24 Staat der Nederlanden, pârât în fiecare din aceste cauze, a opus acestor acțiuni, cu titlu principal, principiul din legislația națională referitor la interdicția de privatizare și care, potrivit acestui stat, constituie un regim al proprietății, în sensul articolului 345 TFUE. Această interdicție ar avea drept consecință, pe de o parte, faptul că acțiunile deținute la un operator de rețea care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez nu pot face obiectul unor investiții private și, pe de altă parte, că normele din Tratatul FUE referitoare la libera circulație a capitalurilor și la libertatea de stabilire nu se aplică. În subsidiar, acest stat membru a susținut că interdicția de apartenență la grup și cea privind

activitățile care puteau deservi gestionarea rețelei nu împiedică libera circulație a capitalurilor și nici libertatea de stabilire sau, cel puțin, că o limitare a acestor libertăți este justificată de motive imperative de interes general.

25 Prin hotărârea din 11 martie 2009, Rechtbank Den Haag a respins cererile formulate de Essent și alții. În apel, Gerechtshof Den Haag a anulat această hotărâre prin hotărârea din 22 iunie 2010 și a declarat că dispozițiile naționale menționate sunt incompatibile cu articolul 63 TFUE și că, prin urmare, trebuie să rămână neaplicate. Staat der Nederlanden a formulat recurs împotriva instanței de trimitere.

26 În aceste condiții, Hoge Raad der Nederlanden a decis să suspende cauza și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare, redactate în termeni identici în fiecare dintre cauzele conexe:

„1) Articolul 345 TFUE trebuie interpretat în sensul că, în sfera noțiunii «regimul proprietății în statele membre» intră și regimul interdicției absolute de privatizare în discuție [în litigiul principal], astfel cum este prevăzut de [Decretul din 2008] coroborat cu articolul 93 din [Legea privind energia electrică] și cu articolul 85 din Legea privind gazul, care implică faptul că acțiunile deținute la un operator de rețea nu pot fi transferate decât autorităților?

2) În cazul în care răspunsul la [prima întrebare] este afirmativ, consecința acestui fapt este că dispozițiile cu privire la libera circulație a capitalurilor nu sunt aplicabile interdicției de apartenență la grup și interdicției privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei sau cel puțin că interdicția de apartenență la grup și interdicția privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei nu ar trebui examinate prin raportare la dispozițiile privind libera circulație a capitalurilor?

3) Obiectivele urmărite și prin intermediul [Legii privind gestionarea independentă a rețelelor], care au în vedere, prin combaterea subvențiilor încrucișate în sens extins (inclusiv schimbul de informații strategice), asigurarea transparenței pe piața energiei și prevenirea denaturării concurenței, sunt interese pur economice sau pot fi privite și ca interese cu caracter neeconomic, care, în funcție de împrejurări, pot reprezenta motive imperative de interes general care justifică o limitare a liberei circulații a capitalurilor?”

Procedura în fața Curții

27 Prin Ordonanța din 26 martie 2012, președintele Curții a dispus conexarea cauzelor C-105/12-C-107/12 pentru buna desfășurare a procedurii orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima și la a doua întrebare

28 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 345 TFUE trebuie interpretat în sensul că vizează un regim de interdicție de privatizare precum cel în discuție în litigiul principal, potrivit căruia acțiunile la un operator de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez trebuie deținute, direct sau indirect, de autorități publice identificate de legislația națională. În cazul unui răspuns afirmativ, instanța de trimitere ridică problema dacă această interpretare are drept consecință sustragerea de la aplicarea articolului 63 TFUE a unor dispoziții naționale precum cele în discuție în litigiul principal care interzic, pe de o parte, legăturile de proprietate sau de control între societăți care fac parte dintr-un grup căruia îi aparține operatorul de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul

menționat și societăți care fac parte dintr-un grup căruia îi aparține o întreprindere care produce, furnizează sau comercializează energie electrică sau gaz pe același teritoriu, precum și, pe de altă parte, îndeplinirea de către un asemenea operator și de către grupul din care acesta face parte a unor operațiuni sau activități „care pot deservi interesul gestionării rețelei” vizate.

- 29 Articolul 345 TFUE exprimă principiul neutralității tratatelor în ceea ce privește regimul proprietății în statele membre.
- 30 În această privință, reiese din jurisprudența Curții că tratatele nu se opun, în principiu, nici naționalizării întreprinderilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 iulie 1964, Costa, 6/64, Rec., p. 1141, 1165), nici privatizării acestora (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 noiembrie 2012, Comisia/Grecia, C-244/11, punctul 17).
- 31 În consecință, statele membre pot urmări în mod legitim obiectivul care constă în stabilirea sau menținerea unui regim de proprietate publică pentru anumite întreprinderi.
- 32 În cauzele principale, rezultă de la articolul 93 alineatul 2 din Legea privind energia electrică, de la articolul 85 alineatul 2 din Legea privind gazul și de la articolul 1 din Regulamentul din 2008, al cărui domeniu de aplicare a fost rezumat la punctul 17 din prezenta hotărâre, că interdicția de privatizare, în sensul legislației naționale în discuție în litigiul principal, nu autorizează, în esență, transferul acțiunilor deținute la un operator de rețea de distribuție decât în favoarea autorităților și a persoanelor juridice deținute, direct sau indirect, de autoritățile respective, fiind interzis orice transfer care are drept consecință faptul că acțiunile devin proprietatea unor persoane diferite de acestea.
- 33 Rezultă de aici că interdicția de privatizare se opune deținerii de către orice persoană privată de acțiuni la un operator de rețea de distribuție de energie electrică și de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez. Aceasta vizează, așadar, menținerea unui regim de proprietate publică în ceea ce privește operatorii respectivi.
- 34 O astfel de interdicție intră sub incidența articolului 345 TFUE.
- 35 În speță, reiese, în plus, că interdicția de privatizare menționată acoperă interdicția cuprinsă la articolul 10b alineatul 2 din Legea privind energia electrică și la articolul 2c alineatul 2 din Legea privind gazul, în temeiul cărora întreprinderile stabilite în alt stat membru și care își desfășoară activitatea în domeniul producerii, furnizării și comercializării energiei electrice și gazului pe teritoriul olandez, precum și societățile dintr-un alt stat membru care fac parte dintr-un grup căruia îi aparține o asemenea întreprindere nu pot dobândi acțiuni la un operator de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul menționat.
- 36 Cu toate acestea, articolul 345 TFUE nu are drept efect sustragerea regimurilor de proprietate existente în statele membre de sub incidența normelor fundamentale ale Tratatului FUE, și anume, în special, a celor privind nediscriminarea, libertatea de stabilire și libera circulație a capitalurilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 noiembrie 1984, Fearon, 182/83, Rec., p. 3677, punctul 7, Hotărârea din 1 iunie 1999, Konle, C-302/97, Rec., p. I-3099, punctul 38, Hotărârea din 23 septembrie 2003, Ospelt și Schlössle Weissenberg, C-452/01, Rec., p. I-9743, punctul 24, Hotărârea din 8 iulie 2010, Comisia/Portugalia, C-171/08, Rep., p. I-6817, punctul 64, Hotărârea din 21 decembrie 2011, Comisia/Polonia, C-271/09, Rep., p. I-13613 punctul 44, precum și Hotărârea Comisia/Grecia, citată anterior, punctul 16).
- 37 Prin urmare, împrejurarea că Regatul Țărilor de Jos a prevăzut, în sectorul operatorilor de rețele de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul său, un regim de proprietate publică ce intră sub incidența articolului 345 TFUE nu este de natură să scutească acest

stat membru de respectarea, în sectorul menționat, a normelor privind libera circulație a capitalurilor (a se vedea prin analogie Hotărârea Comisia/Polonia, citată anterior, punctul 44 și jurisprudența citată).

- 38 În consecință, interdicția de privatizare intră în sfera de aplicare a articolului 63 TFUE și trebuie să fie examinată în lumina acestuia, în mod similar interdicției de apartenență la grup sau interdicției privind activitățile care pot deservi interesul gestionării rețelei.
- 39 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, articolul 63 alineatul (1) TFUE interzice în general restricțiile privind circulația capitalurilor între statele membre (Hotărârea din 28 septembrie 2006, Comisia/Țările de Jos, C-282/04 și C-283/04, Rec., p. I-9141, punctul 18 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea Comisia/Portugalia, citată anterior, punctul 48).
- 40 Întrucât din Tratatul FUE lipsește definiția noțiunii „circulație a capitalurilor” în sensul articolului 63 alineatul (1) TFUE, Curtea a recunoscut o valoare indicativă Nomenclatorului mișcărilor de capital cuprins în anexa I la Directiva 88/361/CEE a Consiliului din 24 iunie 1988 pentru punerea în aplicare a articolului 67 din Tratatul [CE] (JO L 178, p. 5, Ediție specială, 10/vol. 1, p. 10). Astfel, Curtea a statuat că constituie circulație a capitalurilor în sensul articolului 63 alineatul (1) TFUE în special investițiile numite „directe”, și anume investițiile sub formă de participații într-o întreprindere prin deținerea de acțiuni care conferă posibilitatea de a participa activ la gestiunea și la controlul acesteia, precum și investițiile numite „de portofoliu”, și anume investițiile sub formă de achiziții de titluri de valoare de pe piețele de capital, efectuate cu unica intenție de a realiza un plasament financiar, fără intenția de a influența gestiunea și controlul întreprinderii (a se vedea Hotărârile citate anterior Comisia/Țările de Jos, punctul 19, și Comisia/Portugalia, punctul 49).
- 41 În ceea ce privește aceste două forme de investiții, Curtea a precizat că trebuie calificate drept „restricții” în sensul articolului 63 alineatul (1) TFUE măsurile naționale care pot împiedica sau limita dobândirea de acțiuni în întreprinderile vizate sau care pot descuraja investitorii din alte state membre să investească în capitalul acestora (a se vedea Hotărârea din 4 iunie 2002, Comisia/Portugalia, C-367/98, Rec., p. I-4731, punctele 45 și 46, Hotărârea Comisia/Franța, C-483/99, Rec., p. I-4781, punctul 40, Hotărârile din 13 mai 2003, Comisia/Spania, C-463/00, Rec., p. I-4581, punctele 61 și 62, și Comisia/Regatul Unit, C-98/01, Rec., p. I-4641, punctele 47 și 49, Hotărârea din 2 iunie 2005, Comisia/Italia, C-174/04, Rec., p. I-4933, punctele 30 și 31, precum și Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 20).
- 42 Rezultă de asemenea din jurisprudența Curții că o dispoziție națională care impune limitări cantitative sau calitative în ceea ce privește investițiile efectuate în celelalte state membre produce un efect restrictiv în privința societăților stabilite în alte state membre prin faptul că o asemenea dispoziție reprezintă pentru acestea un obstacol în calea colectării de capitaluri, în măsura în care achiziționarea, printre altele, de acțiuni este limitată (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Polonia, citată anterior, punctele 51 și 52, precum și jurisprudența citată).
- 43 În cauzele principale, interdicția de privatizare înseamnă că niciun investitor privat nu poate achiziționa acțiuni sau participații la capitalul unui operator de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez.
- 44 În plus, în ceea ce privește interdicția de apartenență la grup și cea privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei, trebuie arătat că acestea au mai multe aspecte. În primul rând, din interdicția de apartenență la grup decurge că o societate dintr-un alt stat membru care face parte dintr-un grup căruia îi aparține o întreprindere care își desfășoară activitatea în domeniul producerii, furnizării sau comercializării energiei electrice sau gazului pe teritoriul olandez nu poate achiziționa acțiuni la o societate care face parte dintr-un grup căruia îi aparține operatorul rețelei de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul respectiv.

- 45 În al doilea rând, interdicția menționată înseamnă de asemenea că o societate care face parte dintr-un grup căruia îi aparține un operator de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez nu poate investi într-o întreprindere stabilită în alt stat membru care își desfășoară activitatea în sectorul producerii, furnizării sau comercializării energiei electrice sau gazului pe teritoriul menționat ori într-o societate care face parte dintr-un grup căruia îi aparține o asemenea întreprindere.
- 46 În al treilea rând, interdicția privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei este de asemenea de natură să impună limitări calitative la investițiile în alte state membre, din moment ce exclude, direct sau indirect, posibilitatea ca societățile dintr-un grup căruia îi aparține un operator de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez să investească în întreprinderi care își desfășoară activitatea în alte sectoare decât gestionarea rețelelor.
- 47 Prin urmare, aceste interdicții constituie obstacole în calea liberei circulații a capitalurilor, în sensul articolului 63 TFUE.
- 48 În consecință, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 345 TFUE trebuie interpretat în sensul că intră sub incidența sa un regim de interdicție de privatizare, precum cel în discuție în litigiul principal, potrivit căruia acțiunile la un operator de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez trebuie deținute, direct sau indirect, de autorități publice identificate de legislația națională. Această interpretare nu are însă drept consecință sustragerea de la aplicarea articolului 63 TFUE a unor dispoziții naționale precum cele în discuție în litigiul principal, care interzic privatizarea operatorilor de rețele de distribuție de energie electrică sau de gaz ori interzic, pe de o parte, legăturile de proprietate sau de control între societăți care fac parte dintr-un grup căruia îi aparține operatorul de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez și societăți care fac parte dintr-un grup căruia îi aparține o întreprindere care produce, furnizează sau comercializează energie electrică sau gaz pe același teritoriu, precum și, pe de altă parte, efectuarea de către un asemenea operator și de grupul din care acesta face parte a unor operațiuni sau activități care ar putea deservi interesul gestionării rețelei respective.

Cu privire la a treia întrebare

- 49 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere dorește să afle, în esență, dacă obiectivele care constau în combaterea subvențiilor încrucișate în sens extins, inclusiv schimbul de informații strategice, asigurarea transparenței pe piața energiei electrice și gazului și prevenirea denaturării concurenței constituie interese pur economice sau, dimpotrivă, motive imperative de interes general susceptibile să justifice obstacole în calea liberei circulații a capitalurilor.
- 50 Curtea a statuat în mod repetat că libera circulație a capitalurilor nu poate fi limitată de o reglementare națională decât dacă este justificată de unul dintre motivele menționate la articolul 65 TFUE sau de motive imperative de interes general în sensul jurisprudenței Curții (a se vedea Hotărârea din 14 februarie 2008, Comisia/Spania, C-274/06, punctul 35, și Hotărârea Comisia/Polonia, citată anterior, punctul 55).
- 51 În plus, reiese dintr-o jurisprudență constantă că motivele de natură pur economică nu pot constitui motive imperative de interes general de natură să justifice un obstacol în calea unei libertăți fundamentale garantate prin tratate (Hotărârea din 16 ianuarie 2003, Comisia/Italia, C-388/01, Rec., p. I-721, punctul 22, și Hotărârea din 17 martie 2005, Kranemann, C-109/04, Rec., p. I-2421, punctul 34).

- 52 Cu toate acestea, Curtea a admis că o reglementare națională poate constitui un obstacol justificat în calea unei libertăți fundamentale atunci când la baza acesteia stau motive de ordin economic care urmăresc un obiectiv de interes general (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2008, Comisia/Germania, C-141/07, Rep., p. I-6935, punctul 60 și jurisprudența citată).
- 53 Astfel, în ceea ce privește interdicția de privatizare, care intră sub incidența articolului 345 TFUE, s-a statuat într-adevăr că această dispoziție nu poate justifica un obstacol în calea normelor referitoare la libera circulație a capitalurilor (a se vedea Hotărârea din 8 iulie 2010, Comisia/Portugalia, citată anterior, punctul 64 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea citată anterior Comisia/Polonia, punctul 44). Aceasta nu înseamnă însă că interesul care stă la baza alegerii legiuitorului în ceea ce privește regimul de proprietate publică sau privată al operatorului rețelei de distribuție de energie electrică sau de gaz nu poate fi luat în considerare ca motiv imperativ de interes general.
- 54 În această privință, trebuie arătat că nu sunt comparabile situațiile, pe de o parte, din cauzele principale și, pe de altă parte, din cauzele în care s-au pronunțat aceste hotărâri. Astfel, în cauzele principale, este vorba despre o interdicție absolută de privatizare, în timp ce cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 8 iulie 2010, Comisia/Portugalia, citată anterior, privea obstacole rezultate din privilegiile pe care statele membre le atașau poziției lor de acționari într-o întreprindere privatizată, iar cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Comisia/Polonia, citată anterior, privea restricții referitoare la investițiile în străinătate de fonduri de pensii deschise care, însă, nu afectau în niciun mod regimul de proprietate al acestor fonduri.
- 55 În consecință, motivele care stau la baza alegerii sistemului de proprietate reținut de legislația națională și care intră sub incidența articolului 345 TFUE constituie factori care pot fi luați în considerare ca elemente care pot justifica restricții privind libera circulație a capitalurilor. Prin urmare, în cauzele principale, instanței de trimitere îi revine obligația de a efectua o asemenea analiză.
- 56 În ceea ce privește celelalte interdicții, trebuie constatat, pe de o parte, că obiectivele de combatere a subvențiilor încrucișate în sens extins, inclusiv schimbul de informații strategice, de asigurare a transparenței pe piețele energiei electrice și gazului și de prevenire a denaturărilor concurenței urmăresc să asigure o concurență nedenaturată pe piețele producerii, furnizării și comercializării energiei electrice și gazului pe teritoriul olandez și, pe de altă parte, că obiectivul de combatere a subvențiilor încrucișate vizează, în plus, garantarea unei investiții suficiente în rețelele de distribuție de energie electrică și de gaz.
- 57 În consecință, trebuie să se verifice dacă măsurile naționale în discuție în cauza principală urmăresc, prin intermediul acestor obiective, în definitiv, obiective imperative de interes general.
- 58 Or, obiectivul unei concurențe nedenaturate pe piețele respective este de asemenea urmărit prin Tratatul FUE, în al cărui preambul se subliniază necesitatea unei acțiuni concertate pentru a garanta, printre altele, o concurență loială în vederea protejării, în final, a consumatorilor. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, protecția consumatorilor constituie un motiv obiectiv de interes general (Hotărârea din 13 septembrie 2007, Comisia/Italia, C-260/04, Rep., p. I-7083, punctul 27, Hotărârea din 29 noiembrie 2007, Comisia/Austria, C-393/05, Rep., p. I-10195, punctul 52, și Hotărârea din 18 noiembrie 2010, Comisia/Portugalia, C-458/08, Rep., p. I-11599, punctul 89).
- 59 În continuare, trebuie arătat că obiectivul de a garanta o investiție suficientă în rețelele de distribuție de energie electrică și de gaz urmărește să garanteze în special securitatea aprovizionării cu energie, obiectiv pe care Curtea l-a recunoscut de asemenea ca fiind un motiv imperativ de interes general (Hotărârea din 10 iulie 1984, Campus Oil și alții, 72/83, Rec., p. 2727, punctele 34 și 35, Hotărârea din 4 iunie 2002, Comisia/Belgia, C-503/99, Rec., p. I-4809, punctul 46, precum și Hotărârea din 2 iunie 2005, Comisia/Italia, citată anterior, punctul 40).

- 60 În sfârșit, după cum s-a arătat la punctele 18 și 20 din prezenta hotărâre, interdicția de apartenență la grup și cea privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei au fost introduse de Legea privind gestionarea independentă a rețelelor, care ea însăși a modificat, în special, dispozițiile naționale care au fost adoptate pentru a transpune Directivele din 2003 în ordinea juridică olandeză. În special, interdicțiile menționate au modificat dispozițiile care au fost introduse pentru a transpune articolul 15 din Directiva 2003/54 și articolul 13 din Directiva 2003/55.
- 61 Or, din considerentele (4)-(8) și (10) ale Directivei 2003/54, precum și din considerentele (4) și (6)-(10) ale Directivei 2003/55 rezultă că aceste directive urmăresc mai ales să asigure o piață deschisă și transparentă, un acces nediscriminatoriu și transparent la rețea al operatorului de rețea de distribuție, precum și o concurență echitabilă.
- 62 În special, reiese din considerentul (8) al Directivei 2003/54 și din considerentul (10) al Directivei 2003/55, pe de o parte, că statele membre elaborează măsuri pentru a realiza aceste obiective. Pe de altă parte, aceste considerente subliniază voința legiuitorului Uniunii de a acorda operatorilor rețelei de distribuție drepturi efective de a lua decizii în ceea ce privește activele necesare pentru întreținerea, exploatarea și dezvoltarea rețelelor.
- 63 Pe de altă parte, în considerentul (23) al Directivei 2003/54 și în considerentul (23) al Directivei 2003/55 se arată că întreținerea și construirea infrastructurilor de rețea necesare constituie elemente importante pentru garantarea securității unei aprovizionări stabile cu energie electrică și cu gaz.
- 64 În consecință, chiar dacă interdicția de apartenență la grup și cea privind activitățile care pot deservi gestionarea rețelei nu sunt impuse de directivele menționate, Regatul Țărilor de Jos, prin introducerea acestor măsuri, a urmărit obiective vizate de Directivele din 2003.
- 65 Această constatare se coroborează cu Directivele 2009/72 și 2009/73, care urmăresc, printre altele, aceleași obiective, după cum reiese atât din considerentele (3), (4), (9)-(12), (15), (25) și (44) ale Directivei 2009/72, cât și din considerentele (3), (4), (6)-(13), (22) și (40) ale Directivei 2009/73. În special, considerentele (4), (9), (11), (15), (25), (26) și (44) ale Directivei 2009/72, precum și considerentele (4), (6), (8), (12), (22), (25) și (40) ale Directivei 2009/73 sunt expresia voinței legiuitorului de a asigura un acces nediscriminatoriu la rețelele de distribuție de energie electrică sau de gaz, precum și transparența piețelor, de a preveni subvențiile încrucișate, de a asigura investiții suficiente în rețele pentru a garanta securitatea unei aprovizionări stabile cu energie electrică și cu gaz, precum și de a împiedica schimburile de informații confidențiale între operatorii de rețele și întreprinderile de producție și furnizare.
- 66 În consecință, obiectivele evocate de instanța de trimitere pot justifica, în principiu, ca motive imperative de interes general, obstacolele în calea libertăților fundamentale constatate.
- 67 Cu toate acestea, trebuie, în plus, ca obstacolele în cauză să fie adecvate în raport cu obiectivele urmărite și să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor vizate (Hotărârea din 11 octombrie 2007, ELISA, C-451/05, Rep., p. I-8251, punctul 82, și Hotărârea Comisia/Polonia, citată anterior, punctul 58), aspect pe care trebuie să îl verifice instanța de trimitere.
- 68 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare după cum urmează:
- în ceea ce privește regimul de interdicție de privatizare în discuție în litigiul principal, care intră sub incidența articolului 345 TFUE, obiectivele care stau la baza alegerii legiuitorului referitoare la regimul de proprietate reținut pot fi luate în considerare ca motive imperative de interes general pentru a justifica obstacolul în calea liberei circulații a capitalurilor;

- în ceea ce privește celelalte interdicții, obiectivele de combatere a subvențiilor încrucișate în sens extins, inclusiv schimbul de informații strategice, de asigurare a transparenței pe piețele energiei electrice și gazului sau de prevenire a denaturărilor concurenței pot, ca motive imperative de interes general, să justifice obstacole în calea liberei circulații a capitalurilor cauzate de dispoziții naționale, precum cele în discuție în litigiul principal.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- ⁶⁹ Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) **Articolul 345 TFUE trebuie interpretat în sensul că intră sub incidența sa un regim de interdicție de privatizare, precum cel în discuție în litigiul principal, potrivit căruia acțiunile la un operator de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez trebuie deținute, direct sau indirect, de autorități publice identificate de legislația națională. Această interpretare nu are însă drept consecință sustragerea de la aplicarea articolului 63 TFUE a unor dispoziții naționale precum cele în discuție în litigiul principal, care interzic privatizarea operatorilor de rețele de distribuție de energie electrică sau de gaz ori interzic, pe de o parte, legăturile de proprietate sau de control între societăți care fac parte dintr-un grup căruia îi aparține operatorul de rețea de distribuție de energie electrică sau de gaz care își desfășoară activitatea pe teritoriul olandez și societăți care fac parte dintr-un grup căruia îi aparține o întreprindere care produce, furnizează sau comercializează energie electrică sau gaz pe același teritoriu, precum și, pe de altă parte, efectuarea de către un asemenea operator și de grupul din care acesta face parte a unor operațiuni sau activități care ar putea deservi interesul gestionării rețelei respective.**
- 2) **În ceea ce privește regimul de interdicție de privatizare în discuție în litigiul principal, care intră sub incidența articolului 345 TFUE, obiectivele care stau la baza alegerii legiuitorului referitoare la regimul de proprietate reținut pot fi luate în considerare ca motive imperative de interes general pentru a justifica obstacolul în calea liberei circulații a capitalurilor. În ceea ce privește celelalte interdicții, obiectivele de combatere a subvențiilor încrucișate în sens extins, inclusiv schimbul de informații strategice, de asigurare a transparenței pe piețele energiei electrice și gazului sau de prevenire a denaturărilor concurenței pot, ca motive imperative de interes general, să justifice obstacole în calea liberei circulații a capitalurilor cauzate de dispoziții naționale, precum cele în discuție în litigiul principal.**

Semnături